

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*
2018, Yıl:6, Sayı:12

Geliş Tarihi: 15.01.2018

Kabul Tarihi: 09.04.2018

Sayfa:254-262

ISSN: 2147-8872

TÜRKÇE ÖĞRENEN YABANCI ÖĞRENCİLERİN “TÜRK KÜLTÜRÜ”NE İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Mehmet Alptekin*

Tuba Kaplan**

Özet

Dil öğretiminde, kültür aktarımının yeri yadsınamayacak kadar büyüktür. Öğrenilen dil ile birlikte ait olduğu toplumu tanıyabilmek ve anlayabilmek için kültürünü de öğrenmek gerekmektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminde de kültür aktarımı büyük bir önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin “Türk Kültürü” hakkındaki düşüncelerini metaforlar aracılığıyla nasıl kavramsallaştırdıklarını ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim döneminde Gaziantep Üniversitesi TÖMER’de B1 seviyesinde Türkçe öğrenen toplam 57 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların her birinin “Türk Kültürü gibidir, çünkü” ibaresini tamamlamasıyla elde edilen ham veriler, nitel çözümleme tekniklerinden içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcılar “Türk Kültürü” kavramına ilişkin olarak toplam 38 adet geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar araştırmacılar tarafından ortak özellikleri bakımından irdelenerek iki farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Söz konusu bu iki kavramsal kategori katılımcıların uyruğu ve yaşı bakımından önemli derecede farklılık göstermiştir. Kavramsal kategoriler ayrıca öğrencilerin eğitim düzeyleri (lise, lisans, yüksek lisans) bakımından da önemli derecede farklılık göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Türk Kültürü, Metafor, Yabancı Öğrenciler, TÖMER.

* Okt. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Türkçe Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER), <https://orcid.org/0000-0003-2387-2576>, meh.alptekin@hotmail.com

** Okt., Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Elemanı, <https://orcid.org/0000-0002-7813-0679>, tubakaplan27@hotmail.com

METAFORIC PERSPECTIVES ON "TURKISH CULTURE" FOR FOREIGN STUDENTS LEARNING TURKISH LANGUAGE

Abstract

The place of culture transfer in language teaching is too big to be denied. It is necessary to learn the cultures in order to understand and understand the society to which it belongs. Cultural transfer is also of great importance in teaching Turkish to foreigners. The purpose of this research is to bring up how the foreign students learning Turkish language conceptualized their thoughts about Turkish culture by metaphors. The objective work team of the research is formed of the total of 57 foreign students learning Turkish language in level B1 in TÖMER (Turkish language teaching center) in Gaziantep University. Every participant completed the sentence "Turkish culture is like , because....." and the acquired raw data from the answers is analyzed by quantitative and qualitative data analysis techniques. According to the findings of the research, the participants produced total of 38 current metaphors about "Turkish culture" concept. Those metaphors are studied by the researchers according to the common features among the metaphors, and collected in two different conceptual categories. The two different conceptual categories showed a lot of differences according to nationality, age, and the gender of the participants. Also the conceptual categories showed a lot of differences according to participants' education level (high school, bachelor's degree, postgraduate)

Key words: Culture, Turkish culture, metaphor, foreign students, TÖMER.

Giriş

Metafor terimi, Latince ve Grekçe "metafora" kökünden gelir. *Meta*: öte, aşırı ve *pherein*: taşımak, yüklenmek sözcüklerinden oluşmuştur. Günümüzde söz sanatı olarak daha çok tanınan *metafor*, dilimizde ise karşılığını eğretilime olarak bulmuştur (Salman 2003, 54). Türkçe Sözlük'te "İstiare" (TDK 2005, 1380) şeklinde açıklanmaktadır. Morgan ise metafor kavramı için dünyayı kavrayışımızın içine sinen düşünme ve görme şekli (Morgan 1998) olarak tanımlar. Tanımdan yola çıkarak metaforların hayata bakış açımızı yansıttığını söylemek yerinde olacaktır. Metafor, bir tür benzetme gibi görülse de aslında benzetme değildir. Söylenmek istenen kavramın zihinde çağrıştırdığı sembol, şekil ve resimler birer metafordur. Metafor, bir nevi insanların düş gücünü tetikleyen bir araçtır.

İfade etmekte zorlanılan bazı kavram ve durumlar metaforlar aracılığı ile kolay bir şekilde aktarılmaktadır. Bu durumda, metaforlar aracılığı ile kişinin olaylara bakış açısını görmek de kolay olmaktadır. Eğitim ortamında da metaforların önemi yadsınamaz. Özellikle öğrencilerin öğrenmekte zorlandığı bazı kavram ve terimlerin öğrenimi sürecinde; bazı zor soyut kavramların somutlaştırılmasında ve görselleştirmesinde metaforlar son derece

önemlidir. Bu bağlamda, metaforlar yeni bir bilginin öğrenilmesini kolaylaştırmasının yanı sıra bir düşünce ve görme biçimidir (Morgan 1998).

Aydın'a göre ise metafor; iki şey arasında benzerlik kurarken, anlatımı daha güzel bir üslupla ifade etmek adına benzetme edatları kullanmaksızın anlaşılması ve anlatması zor olan unsurların kolay açıklanmasını sağlayan sözcük ya da sözcük grubudur (2006, 10).

Metaforların özellikleri (Lakoff ve Johnson 2005'ten akt. İrem Yücel Cengiz 2016, 13-14) şu şekilde özetlenmiştir:

- Metaforlar temelde kavramsaldir; metaforik dil ikincildir.
- Kavramsal metaforlar gündelik tecrübeler ile temellenir.
- Soyut düşünce bütünüyle olmasa da büyük ölçüde metaforiktir.
- Metaforik düşünce kaçınılmaz, hep mevcuttur ve genellikle bilinçdışıdır.
- Soyut kavramlar metaforlar olmadan eksiktir. Örneğin; büyü, cazibe, delilik, birleşme, büyütme, vb. metaforlar olmaksızın aşk, aşk değildir.
- Kavram sistemimiz bütünüyle tutarlı değildir. Çünkü kavramlar hakkında akıl yürütmek için kullanılan metaforlar tutarsız olabilir.
- Biz hayatlarımızı metafor aracılığıyla sağlanan çıkarımlar temelinde yaşarız.

Yukarıdaki özelliklere genel anlamda bakıldığında metaforların yaşantı temelli ortaya çıktıkları ve yeni yaşantılarla yeniden yapılandırıldıkları, soyut kavramların metaforlar olmadığı takdirde tam anlamıyla açıklanmasının ve anlaşılmasının zor olacağı söylenebilir. Ayrıca anlama ve anlatma becerilerinin dışında anlatımı güçlendirmek, konunun önemine dikkat çekmek için de metaforlardan yararlanılmaktadır. Metaforun belli başlı özelliklerine değindikten sonra çalışmamızın ikinci kısmını oluşturan yabancılara Türkçe öğretiminde kültür ilişkisine geçmeden önce burada ana hatlarıyla kültür kavramına değinmek yerinde olacaktır.

İbrahim Kafesoğlu'na göre kültür, bir topluluğun dünya görüşünü kadrolayan manevi değerlerle, bu manevi güçlerin faal hayata yansımından doğan teknolojinin oluşturduğu bir "bütün"dür (Kafesoğlu 1984, 1). Hilmi Ziya Ülken'e göre kültür; milletin içinde bulunduğu medeniyet şartlarına göre yarattığı bütün dil, ilim, sanat, felsefe, örf ve âdetler ve bunların toplamıdır (Ülken 1948, 7). Yavuz Abadan ise kültürü, sadece tabiatın insan eliyle işlenmesi değil, bizzat insanın ahlâki, sosyal, entelektüel, teknik istidat ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi (Abadan 1956, 174) olarak ifade etmektedir. Mehmet Kaplan ise soyut bir kavram olan kültürün bir amacı olduğuna değinir. Kültür; dili, musikiyi, mimariyi, dağı, taşı her şeyden önce insanı işlemek, bunları ulaşabilecekleri en yüksek, en güzel, en ince noktaya kadar ulaştırmak olduğuna değinir (Kaplan 1976, 67).

Bu yönüyle bir milletin gelenek-görenekleri, inanışları, kısacası dünya görüşü kültürünü oluşturmaktadır. Kültür, insan temelli bir kavram olduğu için nerede insan varsa orada

kesinlikle kültür var olmuştur. Ancak her insan topluluğunun dini, siyasi, ekonomik ve coğrafi özelliklerine göre şekillenen dünya görüşüne bağlı olarak da kültürü farklılık göstermektedir.

Yabancı dil, hedef dile ait dil bilgisi kurallarını öğrenerek veya salt kelime bilgisini ezberleyerek yapılamaz. İletişimin en önemli boyutu olan dil, bu noktada sahneye çıkmaktadır. Barın da dili, kültürün bir parçası ve en önemli aktarıcısı olarak kabul etmektedir. Modern dil öğretim yaklaşımlarında, dil öğretiminde kültür aktarımının da başarıya ulaşmada önemli olduğunu belirtmektedir (Barın 2004, 25).

Dil öğretimi, Avrupa Dil Portfolyosu'nda da bir kültürleşme süreci olarak ifade edilmektedir. Nitekim Avrupa Dil Portföyü; dil öğrenimi ve deneyimlerini geliştirmek, kişilerin kendi dil yeterliliklerinin değerlendirebilmesini sağlamak, çok sayıda dil öğrenimini ve bu dillerin öğrenimi ile eğitim ve iş alanlarını, uluslar arası boyutta sağlıklı bir biçimde yürütülmesine ve kişilerin kişisel dil hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak, çok dillilik ve çok kültürlülüğün önemini vurgulamak, Avrupa ülkeleri arasında dil öğrenmeyi kolaylaştırarak turistik, yerleşme, eğitim... gibi alanlarda dolaşımı sağlamak amacıyla oluşturulmuştur (Şimşek 2011, 33).

Yabancı dil edinimi aynı zamanda hedef dilin konuşulduğu yerin yaşam şeklini, hayata bakış açısını yani kültürünü öğrenmek demektir (Özil 1991, 96). Hedef dil öğreniminde, o topluma yönelik kültür kodları anlamlandırılmaya başlandığında kelimeler, kavramlar sadece birer sestem oluşan metin olma özelliğinden sıyrılacaktır. Kültür aktarımı, dil öğrenme sürecinin yadsınamaz bir parçasıdır.

Kültür aktarımı, hedef dili öğrenmeye çalışan kişilerin o dile ait düşünce dünyasına daha kolay girmelerini sağlamanın yanı sıra eğitim-öğretim faaliyetinin de eğlenceli geçmesini sağlamaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, Türk kültürüne ait unsurların dört temel dil becerileri (okuma, konuşma, yazma, dinleme) aracılığı ile aktarılması yabancıların öğrendikleri dilin kültürünü de yakından tanımlarına olanak sağlamakla beraber; dil becerilerinin gelişimini de sağlamaktadır. Nitekim Yabancılar Türkçe öğretiminde temel ilkelerinden biri, dil ile birlikte kültürün verilmesi olarak kabul edilmektedir (Barın 2011, 46).

Yöntem

Araştırmamız nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgu bilim yaklaşımı ile desenlenmiştir. Olgu bilim araştırmaları, farkında olunan ancak derinlemesine ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılması olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2011). Bu doğrultuda araştırma sürecinde üzerine odaklanılan Gaziantep Üniversitesi TÖMER'de Türkçe öğrenen öğrencilerin "Türk Kültürü" hakkındaki düşüncelerini metafor yardımı ile nasıl kavramsallaştırdıkları olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma, Gaziantep Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi'ndeki B1 grubundaki 43 öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerin milliyetlerine göre ise dağılımı Suriye (%54), Afrika (%16), Afganistan (%12), Türkmenistan (%5), Moğolistan (%5), Filistin (%7) olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Türk Kültürü” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak için araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmış ve bu formda öğrencilere ana dilleri, kaç yıldır Türkiye’de yaşadıkları ve Türk kültürünü tanıma şanslarının olup olmadıkları ile birlikte öğrencilerden “Türk Kültürü gibidir, çünkü” ibarelerini tamamlamaları istenmiştir. Öğrencilerin ürettiği metaforlar ve görüşme sorularına verdikleri cevaplar araştırmanın veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

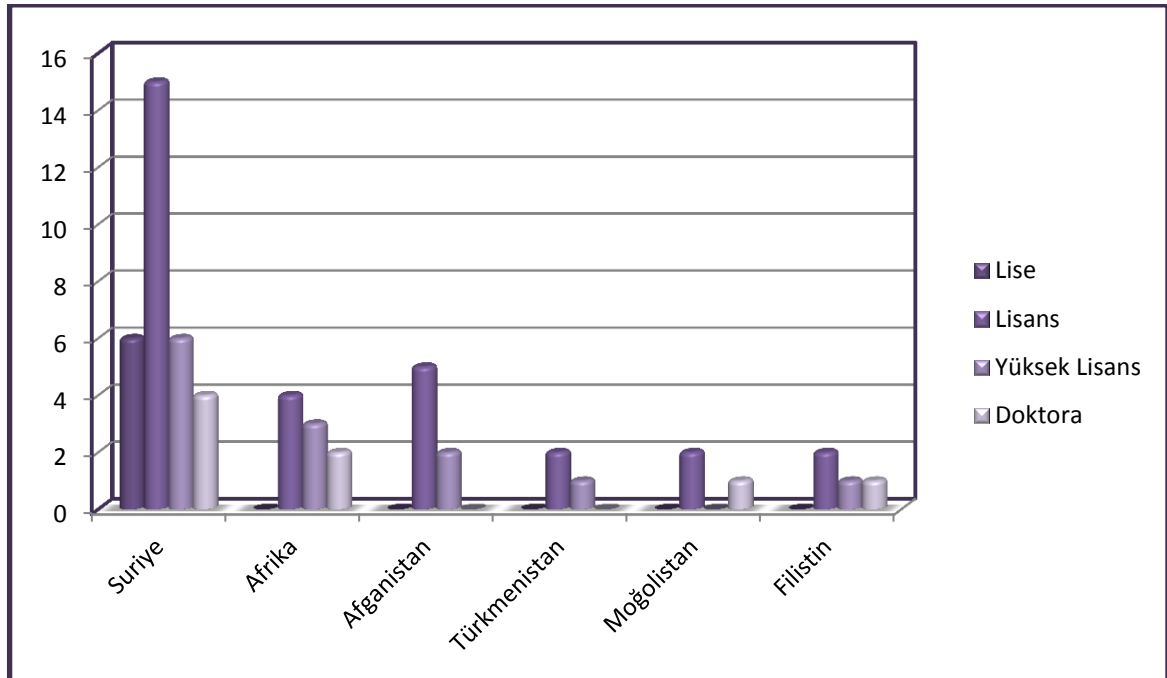
Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde veriler, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizi araştırmanın kuramsal olarak çok açık ifade edilemediği veya daha derinlemesine bir analize gereksinim duyulduğu durumlarda gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2011).

Bulgular

Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin Türk kültürüne ilişkin ürettiği metaforlar iki kategori altında (somut bir olgu olarak Türk kültürü ve soyut bir olgu olarak Türk kültürü) toplanmıştır.

Yapılan araştırmada yer alan öğrencilerin ülkelere göre oransal dağılımı, Suriye (%54), Afrika (%16), Afganistan (%12), Türkmenistan (%5), Moğolistan (%5), Filistin (%7) olarak belirlenmiştir. Uyruklarına ve öğrenim durumlarına göre dağılımlarının istatistiksel verileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Şekil 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin milliyetleri ve eğitim seviyeleri

Somut Bir Olgu Olarak Türk Kültürü İle İlgili Metaforlar

Türk kültürüne ilişkin somut metaforlar incelendiğinde araştırmaya dahil olan öğrencilerden 43 tanesinin 25 metafor ürettiği gözlemlenmiştir. Öğrencilerin buldukları metaforlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Somut Bir Olgu Olarak Türk Kültürü Metafor Tablosu

Metafor	F	Açıklama
Kalp	5	Türk kültür hassas. Türkler kalbi çok sevgi var. Kültür türkler kalp gibi. Kültür yoksa insan yok. Her iş sevgi var.
Okul	4	Bize çok öğretiyor. Tüm bilgi var. Çünkü en iyi Türk öğretmenler var. Ben çok farklı ilim anladım.
Deniz	4	Çok büyük. Çok derin. Çok rengili ve eglencili. Çok büyük.
Ağaç	3	Çok kültürler var. İnsanlara faydalı verir. Çok eskidir, bu sebeple. Osmanlı.
Ev	3	Türkiye Süriye kabul etti. Bize ev verdi. Aile gibi davranış yaptı.
Anne	2	Her şey var. Çünkü çok şefkat var.
Ay	2	Karanlıkta yol açtı. Bize ışık verdi.
Yıldız	2	Türk kültür bize yıldız gibi ışık oldu. Çünkü hiç gizli yok.
Kahve	2	Kahve gibi dostluk ve lezzet var. Bir kahvenin kırk senne hatrı var.
Hazine	1	Her şey var.
Okyanus	1	Çok zengin.
Çiçek	1	Çok güzel kokun.
Güneş	1	Geçmişten geleceğe kadar bize ışık tutar.
Dünya	1	Çok farklı dünya.
Yağmur	1	Onlarsız yaşanmaz.
Su	1	Bu insana hayat verir.
Sandık	1	Çok eski eşya var.
Elektrik	1	Elektrik yok hayat zor, Türk kültür gibi.

Bahçe	1	Bahçede çok çiçek var, Türk kültür gibi.
Kar	1	Kar çok çeşit ver, aynı kültür.
İnci	1	Gizli ve kıymetli çok eşya var.
Köprü	1	Batı ve doğu kültür arasında.
Ayran	1	Hem temiz hem leziz.
Dağ	1	Güçlü ve heybet.
Piramit	1	Türk kültüründe sır ve merak var.

Soyut Bir Olgu Olarak Türk Kültürü İle İlgili Metaforlar

Türk kültürüne ilişkin soyut metaforlar incelendiğinde araştırmaya dahil olan öğrencilerden 18 tanesinin soyut metafor ürettiği gözlemlenmiştir. Öğrencilerin buldukları metaforlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Soyut Bir Olgu Olarak Türk Kültürü Metafor Tablosu

Metafor	F	Açıklama
Aşk	2	Menfat yok. Aşk gibi güzel ve heyecan var.
Efsane	1	Her şey yanlış.
Dostluk	1	Bize aynı dostluk yapar.
Cennet	1	Çok büyüktür.
Can	1	O bize ruh verir.
Merhamet	1	Türkler çok acımalı insan.
Nezaket	1	Türk erkekler ve kadınlar naziktirler.
Barış	1	Türklerde savaş yok ve sevmezler.
Dürüst	1	Türk te yalan yok.
Misafirperver	1	Onlar yabancılara davet ve ikram eder.
Ölüm	1	Sonunda cennet var.

Melek	1	Yabancılara melek gibi yardım eder.
Güç	1	Türk ülkesi çok güçlü.

Sonuç

Araştırma sonucunda katılımcıların en fazla somut metafor ürettikleri gözlemlenmiştir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin Türkçeye yeteri kadar hâkim olamamaları ve Türk kültürünü çok yakından tanıyamamaları gösterilebilir. Soyut metaforlarda ise Türk kültürünün en belirgin özelliklerini vurgulayan unsurlara dikkat çektikleri görülmüştür. Soyut ve somut olarak sınıflandırılan metaforlarda Türkiye'nin son zamanlarda izlediği ulusal ve uluslararası denge politikasının etkili olduğu söylenebilir. Barışçıl anlayışın sosyal yaşama etkilerinin yabancı öğrencilerdeki yansıması olarak da nitelendirilebilir.

Yabancı öğrencilerin metafor yoluyla Türk kültürüne ilişkin algıları göz önüne alındığında;

- ✓ Yabancı öğrencilerin genel anlamda Türk kültürüne karşı olumlu bir algıya sahip oldukları,
- ✓ Türk kültürünün çok zengin, gizemli ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu vurguladıkları,
- ✓ Türklerin ve Türk kültürünün tüm dünyayı kucaklayan anaç bir ev sahibi tavrı sergilediğine dikkat çektikleri,
- ✓ Sosyal açıdan incelendiğinde menfaatten uzak; sadakat, huzur ve vefa odaklı ilişkiler kurulduğunun altını çizdikleri,
- ✓ Bilimsel konularda yeni ufuklar açması ve imkânlar tanınması bakımından okula benzettikleri,
- ✓ İçinde yaşadıkları toplumun kültürü ile yıldız, güneş, deniz, ay, su gibi insan hayatında önemli yer teşkil eden unsurlara benzeterek hayati önem yüklemeleri,
- ✓ Jeopolitik konumu dolayısıyla sahip olduğu Doğu-Batı kültür sentezinin yabancı misafirlere de yansıdığı,
- ✓ Öğrencilerin barış ve can metaforlarından yola çıkarak Türklerin savaş değil barış yanlısı bir millet olduklarını düşündükleri,
- ✓ Kahve metaforuyla, Türk mutfak kültüründeki bir öge ile insan ilişkilerindeki samimiyet arasında bağlantı kurdukları,
- ✓ Ağaç metaforuyla ise Türk kültürünün Osmanlı gibi köklü ve sağlam bir geçmişe sahip olduğunun farkında oldukları görülmüştür.

Bu konuda öğrencilerin Türk kültürünü yakından tanımaları amacıyla gerek ders kitaplarında gerekse de ders dışı etkinliklerle yaşadıkları kültürü yakından tanıtılması önerilebilir. Ayrıca kültür tanıtımı ile ilgili etkinliklerin dört temel dil becerisinin tamamının içine yayılarak verilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- ABADAN Yavuz, "Kültür Mefhumu ve Değişimi", **Yücel Mecmuası**, S:10 (1956), s. 174.
- AYDIN İbrahim Hakkı, "Bir Felsefi Metafor Yolda Olmak", **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, S: 21 (2006), s. 9-22.
- BARIN Erol, "Türk Soylulara Türkiye Türkçesinin Öğretiminde Deyimler ve Atasözlerinin Önemi", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S:1 (2004), s. 22-26.
- BARIN Erol, "Yabancılara Türkçe Öğretiminde İlkeler", **Türk Yurdu**, S:1 (2011), s. 44-47.
- KAFESOĞLU İbrahim, "Milli Kültür-Siyaset İlişkisi", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S: 4 (1984), s.1.
- KAPLAN Mehmet, "Kültür ve Medeniyeti Meydana Getiren Unsurlar", **Türk Kültür ve Medeniyeti**, S:1 (1976), s. 68.
- MORGAN Gareth, **Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor**, Mess Yayınları, İstanbul 1998.
- ÖZİL Şeyda, **Dil ve Kültür, Çağdaş Kültürümüz Olgular ve Sorunlar**, Cem Yayınevi, İstanbul 1991.
- SALMAN Yurdanur, "Dilin Düşvreni: Eğretileme", **Kitap-lık**, S: 65 (2003), s.53 -54.
- ŞİMŞEK Hasan ve YILDIRIM Ali, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yay., Ankara 2011.
- ŞİMŞEK Pınar, **Yabancılara Türkçe Öğretiminde Okuma Metinleri ve Yardımcı Okuma Kitapları Üzerine Bir Araştırma**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2011.
- TDK, **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- ÜLKEN Hilmi Ziya, **Millet ve Tarih Şuuru**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1948.
- YÜCEL CENGİZ İrem, **Biyoloji Öğretmen Adaylarının Laboratuvar Kavramına İlişkin Metaforları ve Görsel İmajları**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.